

Índex

Principi	9
1. La perruquera i els lames	11
2. Un món diferent	21
3. Salt al buit.....	45
4. L'astròleg del rei.....	53
5. La deessa Montessori	79
6. Diari d'una mestra a Katmandú	89
7. La batalla singular contra els polls i altres escenes singulars.....	111
8. Maya.....	141
9. Marit a la carta.....	155
10. Aprenentatge matrimonial.....	183
11. Vicki Subirana, una dona casada al Nepal	229
12. Aventures del petit Lobsang.....	253
13. Dos xerpes a Barcelona	273
14. Daleki: l'escola de la Lluna plena.....	291
15. Superant la mestra.....	325
Final.....	359
<i>Agraïments</i>	361

Principi

Viu indignament el qui no viu per als altres.

SÈNECA

Aquí, a la meua carpeta, hi ha els meus records. No sabria dir si és blava, verda o marró; potser és grisa, o potser algun cop va tenir un color viu i brillant. Té les vores atrotinades, trencades pels costats i sembla que es queixi cada vegada que la toco. Per això l'acaronó i hi passo els dits, per donar-li la pau i l'assossec que es mereix després de tants anys. La tracto amb delicadesa perquè ella conté la meua vida. A l'interior s'acumulen fulls solts, notes que van ser imprescindibles un dia o dos, retalls de premsa, algunes factures, invitacions de casament, papers esgrogueïts que es podrien fer miques només tocar-los, relats que semblen extrems d'una novel·la impossible de Dickens al Nepal, diaris i fotografies que han anat empal·lidint amb els anys... La meua carpeta de color indefinit vigila tots els meus records i no puc evitar esbossar un somriure quan la tinc davant meu, com ara. «Déu meu, Vicki! Quantes situacions has viscut i quantes coses has vist! Quantes coses has après, com has rigut i com

has plorat!». M'anomeno com si aquella noia de cabells arrissats i somriure confiat em fos del tot aliena i com si tots aquests anys haguessin passat com en un somni.

Ara que em dispo a explicar la meua vida, obro la carpeta no pas per desar-hi res sinó per mostrar el que conté. Si hagués tingut una altra existència, les anotacions i els records podrien haver estat ordenats, nets i brillants. Tanmateix, tenen pols de Katmandú, taques de l'etern menjar nepalès, amb arròs i verdures; guarden el perfum d'encens i la fetidesa fastigosa dels ministeris i les dependències oficials. Algunes frases les vaig escriure mentre gaudia de les eternes hores d'espera en un passadís o en una sala; altres relats fan referència a prediccions astrològiques de les quals un dia em vaig burlar. Hi trobo restes de *kbatas*, algun dibuix infantil, pèls de iac, targetes de visita que em van fer plorar i riure alhora; en alguna esclatxa, en aquest maremàgnun, hi ha un espai d'aire tan fi i glaçat que em recorda que un dia vaig estar als vessants de l'Everest; hi ha racons amb olor de cabana, de llar d'infants, d'internat, de fàbrica, de pluja tropical, de flors i d'ungüents vomitius.

Altra gent deu tenir les seves pròpies carpetes. Aquesta és la meua.

1

La perruquera i els lames

L'escorpí pensava: «El món es divideix en dos: els que tenen i els que no tenen». I, enmig del foc, l'escorpí escoltava les prediccions de l'astròleg.

—Durant la primera part de la teva vida patiràs penúries i tot el que obtinguis serà amb la teva suor. Viatjaràs, com diu la tercera casa, i si t'esforces per mantenir l'equilibri i la serenitat, assoliràs la felicitat. Altra gent es ficarà a casa teva i et farà patir. Imaginaràs que aconsegueixes l'amor, però està escrit que mai no trobaràs el que vols. Vigila el teu cos, perquè cap treball no és excessiu per a tu i no saps que les teves forces també et poden fallar. Tria amb cura el teu marit o t'equivocaràs. Tindràs somnis i ells t'indicaran el camí. Triomfaràs en el que emprenguis però hauràs de treballar fins a l'extenuació.

—Res! Bestieses. No hi crec, en els astròlegs —afirmava la nena.

—Ah, no ho sé! —deia la Pepi arronsant les espatlles—. Això és el que diu aquesta revista.

La Pepi era la propietària de la perruqueria i la Vicki era el nom de la nena que treballava a l'establiment durant els caps de setmana: els divendres, els dissabtes i els diumenges.

Tot el que pensava era que altres nenes i nens jugaven al carrer i jo havia d'estar treballant. Amb 9 anys, una nena amb prou feines pot pensar en una altra cosa que no sigui jugar. Però, si més no, tenia la consciència clara que el món de Ripoll estava dividit en dues parts ben diferenciades: els que podien i els que no podien. Jo pertanyia als que no podien. No podia jugar, no podia estudiar, no podia gaudir, no podia ser una nena com aquelles... tan mudades i tan maques. Me'n moria de ganes! Per què no podia estar al carrer? Per què una nena com jo havia d'estar treballant en aquella perruqueria on no feien altra cosa que parlar de coses que jo no entenia?

—Pepi, saps com es distingeix una dona verge d'una que no ho és?

—Si us plau, senyora, que hi ha la nena aquí...

La majoria de les vegades no ho tenien en compte. No em feia res, perquè, si haig de ser sincera, no sabia de què parlaven.

Per casualitats del destí, o per culpa d'aquells horòscops que llegia la Pepi a la perruqueria, la Vicki estava destinada a una vida grisa. Segurament el destí de molts nens com jo no estava escrit en els horòscops, sinó en els decrets i a les lleis. Néixer dona, a Ripoll, en el si d'una família humil, en un país governat per un dictador i en un entorn propici a l'esclavitud infantil era suficient per fer una predicció força simple: estudiaràs si t'ho pots permetre, treballaràs des que les teves mans puguin fer servir eines, et casaràs, tindràs fills, envelliràs i te n'aniràs a l'altre món. Això és tot.

Els meus avis materns van fugir d'Almeria, on la Guerra Civil els havia arrabassat tot o gairebé tot. Quan van arribar a Ripoll no tenien cap lloc on refugiar-se, però una ànima caritativa va fer treure les bèsties d'un estable i els va permetre que s'hi estiguessin. L'àvia María procedia d'una família benestant de Vera, a Almeria, i no estava acostumada a treballar. Es va haver de resignar a quedar-se en aquell estable durant un quant

temps. La dama d'Almeria no sabia fer un ou ferrat, però va haver d'aprendre a buscar polls, xinxes i puces entre les mantes si volia dormir en pau. Van arribar a Catalunya quan la meva mare, la Isabel, només tenia tres anys.

Com que de la necessitat neix la traça, l'àvia María d'ulls blaus va desar els seus vestits elegants i va començar a treballar. La seva alegria de viure i la seva energia imparable van impedir que aquella situació tan penosa acabés amb ella i amb tota la família. Lluitar o deixar-se morir: aquestes eren les úniques coses que podia fer. I va decidir tirar endavant la seva família. Tot el que he sabut de la *yaya* María no ha tingut cap altre sentit: lluita i esforç.

La jove Isabel va trobar marit: l'Amador Subirana. Tènnint en compte les circumstàncies, es pot dir que a casa de vegades les coses anaven regular, d'altres vegades anaven malament, i en general anaven molt malament. De fet, durant la dictadura i als pobles industrials com Ripoll, només els anaven bé les coses a uns quants.

Vaig tenir la sort d'arribar el 29 d'octubre del 1959 i vaig créixer amb l'única perspectiva de la fàbrica tèxtil de Ripoll. Tanmateix, «a fi que no vagaregés pels carrers», treballava a la perruqueria de la Pepi.

—Així et faràs una dona.

Encara em pregunto per què vol una nena fer-se una dona.

Aquell ambient tancat i dirigit segurament em va fer somniar més del que és recomanable, si és que somiar massa es pot considerar un defecte. La primera oportunitat de viatjar me la va donar la Macrina als catorze anys, quan em va posar entre les mans un llibre de Lobsang Rampa, *El tercer ull*. La Macrina i en Miquelet eren la meva segona família. A casa seva trobava el que no veia mai al carrer, ni a l'escola, ni a la perruqueria, ni tan sols a casa meva. A la casa dels meus padrins hi havia alguna cosa més: un interès pels llibres, pel coneixement, per l'educació, per la sensibilitat... i ells semblaven veure en la jove Victòria alguna cosa més que una noieta a qui no li agradava estudiar. Potser serviria per a altres coses.

Als quinze anys, aquella Vicki abandonava l'institut: la infantesa s'havia acabat. No havia estat capaç de suportar el BUP, estava al carrer, sense perspectives de futur, sense feina i assumint que jo era d'aquells joves que completaven les estadístiques del «fracàs escolar». Carn de fàbrica tèxtil.

La meva mare, les meves àvies i la majoria de les dones obreres d'aquella època eren el producte de la política franquista. La fàbrica les va marcar: guanyaven un sou fix i, a canvi, els empresaris, aliats poderosament amb el dictador, manteni- en el ramat en pau.

Llegia els llibres de la Macrina i en Miquelet, passejava per la casa. L'únic que imaginava era que algun dia podria abandonar el cercle, que em podria escapar del soroll de la fà- brica tèxtil, que no hauria de suportar les converses buides de les dones a la perruqueria. Els llibres ho deien: hi havia llocs llunyans on els costums i els homes eren diferents.

Als disset anys vaig decidir que la fàbrica no podia ser l'únic que veiés en la meva vida. Estava ben farta del soroll, de les converses, de la nòmina miserable a final de mes. I vaig tornar als pupitres. Ja havia fet un curs de puericultura, però vaig iniciar els estudis de formació professional en la branca d'edu- cació infantil.

Vaig abandonar definitivament la fàbrica i vaig comen- çar a treballar a la guarderia Daina. Però ja no en tenia prou. Acabada la meva formació professional, vaig ingressar a la mil- lor facultat de Ciències de l'Educació, a la Universitat de Vic. Van ser anys durs, durant els quals vaig haver de superar no sols el repte d'estudiar i treballar alhora, sinó també poder apartar- me de l'estigma franquista que «els que no podien» dúiem al front. Els fills dels rics «podien». Jo no hi tenia dret, però m'ha importat ben poc a la vida no tenir aquest dret. Si és de justícia i si m'ho mereixo, és clar que hi tinc dret! I tal com el vaig tenir jo, l'han de tenir tots els qui duen escrit al front que han nascut per ser esclaus.

Havia passat per damunt del que el meu món m'havia reservat, però no em podia estar de sentir ràbia: «Has estat a punt de caure, Vicki. Simplement... has tingut sort». Amb

sort o sense, molts amics i alguns coneguts no em van perdonar que hagués trencat les previsions.

I no ser com els altres, en un poble, resultava força complicat. Les converses no m'interessaven, perquè havia acostumat els meus ulls a la lectura, a buscar a la biblioteca de la Macrina i en Miquelet, a indagar en els diaris i les revistes, i a planificar la meva pròpia vida. Les xafarderies em feien mal.

La Roser Sebastián tenia un gimnàs. Era amiga meva. Elegant, distingida, molt intel·ligent. Al seu costat em sentia protegida, i s'enfrontava a tothom i treia la cara per mi si calia defensar la meua manera de pensar i les meves aspiracions.

—La interpreteu malament —deia.

La Roser Sebastián era més gran que jo, però em va ensenyar que tenia dret a triar el meu propi destí.

El meu destí estava en tots aquells llibres que havia llegit. Des de la distància, resulta curiós observar com vas madurant els objectius gairebé sense adonar-te'n i com vas teixint els pensaments fins a donar-los una forma precisa. Encara em pregunto com es devia formar en el meu cervell la boja idea de viatjar al Tibet. On devia haver trobat la llavor i com devia haver germinat al meu interior? Recordo perfectament el llibre de Lobsang Rampa, però només amb molta dificultat podria esmentar altres noms i altres lectures d'aquella època. Aquella idea de viatjar al Tibet m'obsedia i jo mateixa cercava l'aliment perquè creixés dins meu.

Llegia tot el que apareixia sobre el Tibet: me n'interessaven la cultura, la religió, les festes, els lames, els menjars dels tibetans, els vestits. Si aclucava els ulls, creia poder dibuixar cada detall... com si hi hagués estat. Si els obria, m'espantava en sorprendre'm a mi mateixa pensant en el viatge.

«Segurament es tracta d'una malaltia mental: estic boja i per això imagino aquestes coses», pensava.

Qualsevol psiquiatre hauria diagnosticat una bogeria. Viatjar sola a l'Orient n'era un símptoma claríssim. Si més no en el cercle de les meves amistats i els meus parents, no era capaç d'imaginar una dona que volgués viatjar sola i menys encara tan lluny. Pensar en la reacció de les persones que m'en-

voltaven no feia altra cosa que confirmar el meu desequilibri mental. Què dirien al poble? I les meves amigues? I les mestres de la guarderia Daina? Com podria explicar que durant tot aquell temps —nou anys— havia amagat un pensament tan forassenyat? I la meva mare? Què diria la meva mare si sabés que tinc la intenció de viatjar al Tibet?

Finalment vaig decidir que havia de treure fora aquell dimoni. Passés el que passés.

—Me'n vaig al Tibet.

Va ser un daltabaix, un escàndol com cap altre. Els amics i els familiars m'assaltaven al carrer i m'omplien el cap de romanços i mentides.

—De debò que te'n vas al Tibet?

—Ja t'ho faràs. Diuen que en aquests països és més fàcil morir esquarterat que de la malària.

—Doncs jo vaig llegir l'altre dia que pel que val una maleta són capaços de matar-te.

—Tindràs sort si no et rapten.

—No. Tindràs sort si et rapten. Si no tens sort, et mataran en qualsevol cantonada.

—Però, els tibetans, quina religió tenen?

—I és cert que et canvien per un camell?

—Allà tenen una malaltia, que no sé com es diu, que fa que vomitis durant quaranta dies, després t'aprimes molt i al final et mors.

Aquells comentaris haurien desanimat el viatger més experimentat. Els vaig haver de sentir milers de vegades i m'esgota recordar tot el que vaig haver de lluitar i tot el que vaig haver de sentir cada vegada que parlava del meu viatge.

La meva companya a la guarderia, la Pilar, em va parlar d'en Ramon Prats. Em va dir que era un estudiós de la cultura tibetana.

—Fa classes a la Universitat de Nàpols, però ve cada Nadal i durant l'estiu. Crec que té casa a Camprodon. El pots buscar i preguntar-li...

I el vaig buscar. Necessitava tenir el punt de vista d'un expert.

Aquell home em va semblar un savi. D'aparença fràgil, de poques paraules, poc donat a l'exhibicionisme, em va atendre amb amabilitat però amb distància. La nostra primera trobada no va durar gaire. Vaig entendre que se sentia una mica cansat de contestar les preguntes d'aquells que volien viatjar a Orient i que, com jo, envaïem la intimitat de la seva llar. En aquella època l'Orient no estava de moda. Gairebé no hi havia bibliografia sobre el tema, se'n feien pocs reportatges, documentals, pel·lícules o conferències. Declarar-se tibetòleg, hinduista o orientalista no aportava ni diners, ni fama ni prestigi. La febre del budisme encara no ens havia envaït i els actors nord-americans no confessaven públicament que practicaven la meditació. No hi havia tants falsos profetes com hi ha ara; entesos de pa sucat amb oli i oportunistes que van sorgir a partir de la moda orientalista i, com a conseqüència, els que se sentien vinculats de debò a aquells temes tenien dificultats per sobreviure. Aquest era exactament el cas del tibetòleg.

En Ramon pertany a aquella mena de persones que s'han avançat al seu segle. El segle XX s'ha caracteritzat per la uniformitat de patrons de pensament. El gran repte del segle XXI serà el descobriment d'un pensament individual tan fort que posarà fi a les modes i les manipulacions públiques que s'originen a causa de la manca de coneixement personal, de la por de ser diferent, de no estar de moda i de la gran falta d'esperit crític que ens envolta.

En Ramon va començar les carreres d'Arquitectura i Professorat mercantil, però, des de l'any 1968, a conseqüència de la revolució estudiantil que es va produir a escala internacional, va començar a llegir llibres sobre el Tibet i el budisme. Per a ell hauria estat més fàcil dedicar-se a dur els negocis familiars, acabar la carrera que el seu pare li havia aconsellat i millorar el patrimoni financer, tal com havien fet els seus avantpassats, tal com s'esperava de qualsevol individu benestant de la seva època: «Acaba la carrera d'Arquitectura i podrem construir als terrenys de la família...», li deia el seu pare.

Però en Ramon va triar estudiar tibetologia. Els seus pares se'l miraven atònits, ja que no podien entendre d'on havia

tret el seu fill aquelles idees tan estranyes, però no van tenir altre remei que acceptar-les, ja que, després d'haver-se plantejat la pregunta més transcendental —«Haig de ser un bon fill i fer cas dels consells dels meus pares, o abans que res haig de ser fidel a mi mateix?»—, va decidir emprendre, en solitari, un camí que no li havia de ser gens fàcil. Per començar, si volia assolir el seu objectiu, hauria de dur a terme grans canvis en la seva vida: en primer lloc, va haver de deixar la seva família i la seva ciutat i desplaçar-se a Itàlia per estudiar a la Universitat de Nàpols, que era una de les poques institucions acadèmiques europees on es podien fer estudis asiàtics, i on va trobar els seus primers mestres: el *tulku* (lama reencarnat) Namkhai Norbu Rimpotxe i el *gueshe* (doctor en metafísica budista) Jampel Sengue. Al mateix, temps, per poder accedir a la poca bibliografia que hi havia en aquell moment, en Ramon es va posar a estudiar amb molta empenta anglès, francès, i fins i tot tibetà, xinès o mongol. Al cap de poc temps començaria a estudiar també amb el professor Giuseppe Tucci, a Roma, que era considerat l'Einstein dels estudis tibetans.

La seva decisió l'havia de dur a experimentar la incomprensió familiar i social més absoluta, ja que en aquell temps tan sols es promocionaven les carreres d'econòmiques, lleis, arquitectura... qualsevol cosa que estigués relacionada amb el món financer. Tanmateix, la força interior d'en Ramon el va portar a superar totes les dificultats i va ser així com va aconseguir convertir-se en un dels pocs experts mundials en la matèria. Només calia parlar-hi per comprovar-ho.

Quan el vaig visitar, casa seva estava plena d'objectes fascinants que, sens dubte, havia adquirit durant els innumbrables viatges que havia fet per terres orientals. Quan la porta es va tancar darrere meu, em va fer l'efecte que sortia d'un museu. No sé què hauria donat per tornar-hi i conèixer amb detall la procedència d'aquella col·lecció privada. Cada peça contenia una història única; els quadres, les estàtues de bronze, les talles de fusta, els llibres tibetans fets a mà amb paper de pergamí. Per primera vegada vaig poder veure i tocar el que fins llavors tan sols havia estat producte de la meva fantasia, allò que tantes

vegades havia imaginat en llegir els llibres d'Alexandra David-Neel o Lobsang Rampa. En Ramon em va aconsellar que llegís altres llibres, com *L'Índia secreta* de Paul Brunton i les obres d'Alan Watts. En aquella època era molt difícil trobar llibres de gran qualitat, com passa ara, que fossin testimonis verídics del pensament dels grans mestres del budisme. M'hauria agradat tant estudiar aquella cultura!

Era una llàstima que gent com ell romangués en l'anonimat. Per què aquell home tan savi no sortia als diaris i a la televisió? Per què treballava fora d'Espanya? Com era possible que les universitats espanyoles no el reclamessin per incorporar les seves assignatures en els programes educatius de les carreres d'humanitats? Senzillament, aquesta pregunta es podria contestar amb xifres: el Departament d'Estudis Asiàtics de l'Institut Oriental de la Universitat de Nàpols, en el qual va acabar treballant el mateix Ramon com a professor d'estudis orientals, ja comptava a la primeria dels anys vuitanta amb més de cent professors especialitzats en orientalisme. I com aquesta, hi havia altres universitats, tant a Itàlia com a Europa. A Espanya, en canvi, les possibilitats de fer aquesta mena d'estudis o recerques, en l'àmbit oficial, eren nul·les, i encara ho són ara. En Ramon em va dir que més d'una vegada havia tingut dificultats quan, en parlar del ioga, la gent se'l mirava amb sorpresa, perquè es pensaven que parlar de «ioga» era el mateix que parlar de «droga».

A mesura que escric aquest llibre m'adono que l'escenari universitari del nostre país continua castrant les inquietuds de totes aquelles persones a les quals els agradaria seguir la mateixa trajectòria del professor Ramon Prats, i que no ho poden fer, ja que les nostres universitats encara no ofereixen estudis de ciències orientals. Tant de bo que aquest llibre serveixi per trencar una llança en el panorama universitari espanyol, i que es faci justícia amb persones que, com ell, són sol·licitades arreu del món per la seva experiència i els seus coneixements.

La meva amistat amb la família Prats es va consolidar amb les visites que vaig fer a casa seva, assedegada d'informació. Descobriria amb un gran plaer quina gran persona és en

Ramon i la gran bellesa interior de la seva dona Raffaella, que de seguida es va convertir en una gran amiga meva. La Raffaella, a més de ser una bella italiana de cabells foscos i ulls vius, i llicenciada en xinès (de fet, es van conèixer com a estudiants de xinès), és, sens dubte, una cuinera excel·lent que sap preparar la pasta com ningú. D'aquelles trobades recordo les converses sobre orientalisme en el sentit més profund, més culte i més noble que hagi mantingut mai amb ningú.

Durant la nostra segona trobada, en Ramon em va dir una cosa que em va influir a l'hora de canviar la destinació del meu viatge. «Per què no te'n vas al Nepal?», va dir. «El Nepal?», vaig contestar, sorpresa. «Hi ha molt de Tibet fora del Tibet», va contestar ell.

En primer lloc, en aquells moments, el Tibet estava tancat al turisme i, en el cas que l'obrissin, l'únic que hi trobaria, segons el tibetòleg, seria el grup de tibetans més feble: uns pocs vells i malalts, aquells que no s'havien pogut escapar i que estaven patint la marginació, el dolor, les injustícies i les tortures sagnants que el poble xinès exercia sobre ells. Em va dir que al Nepal els tibetans podien expressar lliurement els seus costums, el budisme es practicava sense por a les represàlies dels xinesos, el nom del Dalai Lama no estava prohibit i que era on havia d'anar.

La idea de canviar la destinació del meu viatge no em va agradar gens ni mica. On era el Nepal? Quin era exactament el missatge d'en Ramon? Després d'haver meditat llargament sobre tot allò, vaig decidir comprar un bitllet a Katmandú.

En Ramon em va ajudar a ultimar detalls, com ara els referents a l'allotjament, i em va aconsellar que m'allotgés prop del gran *stupa* de Boudha-Nath, on els tibetans anaven a resar al matí i al capvespre.

2

Un món diferent

El meu viatge, des del principi, va ser accidentat.

El primer vol que tenia a les cinc de la tarda amb la companyia Alitalia s'endarreriria a causa d'una vaga que mantenien els controladors de vol de l'aeroport francès. Jo havia d'estar a Roma abans de les dotze de la nit per no perdre la connexió que m'havia de dur a l'Índia, però les expectatives d'agafar el vol s'esvaïen cada minut que passava. A tres quarts d'onze de la nit ens van dur a tots els afectats per la vaga a l'hotel Ritz de Barcelona. L'endemà, una vegada a Roma, vaig veure que la situació era ben difícil. En ple mes de juliol, quan la majoria dels europeus tenen vacances, no hi havia manera de trobar connexions. Vaig estar a Roma durant dos dies en un hotel de cinc estrelles. Com diu la dita, «al mal temps bona cara»: ho vaig aprofitar per visitar la ciutat i gaudir d'aquell allotjament luxós. Què més podia fer? Finalment algun déu benèvol va trobar una plaça per a mi i vaig volar, des de Roma, amb l'última llum del capvespre.

A les dues de la matinada vaig aterrar a l'aeroport de Delhi. No podia creure el que veien els meus ulls! Hi havia una munió de pobres; alguns dormint a les voreres, d'altres s'atansaven als turistes demanant almoïna amb les mans esteses. N'hi havia de mutilats, cecs, coixos, ferits. Amb les seves vestimentes blanques, les cares fosques i aquella expressió de desànim a la cara! Va ser el meu primer contacte amb els miserables. Em va embolcallar una amalgama de sensacions: la nit abocava sobre tots la seva calor xafogosa, i aquella olor intensa i agredolça, l'olor dels pobres, que des d'aquell dia ja no m'abandonaria mai més.¹

Estava espantada i tenia ganes de plorar, i vaig plorar com ploren els àngels de les esglésies o les nines de porcellana, sense plor, sense expressió, però amb molta pena per dins. Sabia que era l'única noia de cara blanca envoltada d'homes de pell fosca, en aquell país del qual ho desconeixia tot. Hauria donat qualsevol cosa per tornar enrere! Estava tan aterrida que em vaig parilitzar, em vaig quedar allà quieta, deixant que els captaïres se m'acostessin. Me'ls mirava esbalaïda, des de la meva incomprensió i la meva por, fins que aquell noi jove, endevinant la meva desesperació, em va indicar el camí de l'ascensor.

El viatge de Delhi a Katmandú dura dues hores. Voldria poder recordar el que vaig veure i sentir quan vaig arribar a la meva destinació, però no puc. Només tenia por i la por m'impedia veure o sentir qualsevol altra cosa.

L'Hotel Taragaon estava molt a la vora del gran *stupa* de Boudha. Es tractava de petits bungalows construïts a l'estil ne-

---

¹ Segons els informes del Fons Monetari Internacional, l'Índia dedica un 1,3% del seu PIB a la sanitat i no més d'un 3% a l'educació. Curiosament, el 15% dels ingressos es dediquen a la defensa. Des d'un altre punt de vista, el 50% del PIB es dedica a pagar el deute extern. N'hi haurà prou amb algunes dades per apreciar-ne les conseqüències: l'esperança de vida frega els seixanta anys; segons la UNESCO, la meitat de la població hindú és analfabeta; el 1999 hi havia com a mínim mig milió de nens treballant als carrers, molts d'ells dedicats a la prostitució; les *dowry deaths* (assassinats de la dona vídua) encara no han estat eradicades, i el 1997 es van comptabilitzar gairebé 5.000 cerimònies d'aquest tipus.

palès, però perfectament modernitzats i molt confortables; la meva habitació tenia un bany interior amb aigua calenta, flors naturals a les tauletes i cistells de vímet amb fruita fresca. Tanmateix, res exterior a mi no podia exterminar la pena que sentia, la soledat, la tristor, aquella barreja de sentiments que cada cop es feien més palesos. Tènia una gran sensació de desemparament i no entenia per què. Quan sortia del meu cau, del meu petit paradís, em veia de nou envoltada pels pobres; a prop de l'hotel hi havia un barri on es veien molts nens famolencs que furgaven entre la brossa i es barallaven amb els gossos per obtenir el millor botí dels contenidors. Anaven descalços, gairebé nus i la brutícia els envoltava. Jo no volia veure, no volia mirar, no volia saber, però els nens eren allà i les seves cares, cadavèriques i eixarreïdes, em perseguïen com un malson. A les nits me'ls imaginava ajaguts en la immundícia, suportant la calor del monso, les pluges torrencials, el zumzeig persistent dels mosquits. Així era la vida dels sense sostre, dels intocables. Què devien somiar els pàries?

Vaig estar tres dies plorant, desitjant tornar a Espanya en el primer avió. Només trobava alleujament al gran *stupa*. M'asseia a la part més alta dels *chortens*, i des d'allà observava els fidels que hi anaven a resar.² Tots feien voltes al recinte sagrat, en el sentit de les agulles del rellotge. Molts d'ells movien els seus molinets d'oració i recitaven mantres en un murmuri sord: «*Om manipadme hum, Om manipadme hum*». A Boudha-Nath vaig tenir el meu primer contacte amb els tibetans: hi vaig conèixer una dona de Lhasa i un monjo. Tots dos van despertar en mi sentiments nous que vaig voler compartir amb en Ramon,

---

² L'*stupa* era en el seu origen un monument funerari. El terme *stupa* és, pel que sembla, d'origen sànscrit, i volia dir «monticle», atès que els primers *stupes* vèdics de l'Índia tenien forma semiesfèrica, com si formessin un petit túmul. Es van fer servir especialment per guardar o protegir relíquies o urnes sagrades. Les modificacions i variacions produïdes en diferents èpoques i regions només van mantenir el caire sagrat de l'indret. Al Tibet s'anomenen *chortens*, però al Nepal aquesta paraula es fa servir per designar els murs o miradors que envolten l'*stupa*.

l'única persona que jo sabia que em podria entendre. Reproduixo aquí alguns fragments de la carta:

Boudha-Nath, 9 de juliol del 1988

Hola, Ramon,

No sé si deus recordar qui sóc. Ens hem vist un parell de vegades i, gràcies a la informació que em vas donar, m'he sentit molt recolzada per fer aquest viatge. Sóc la Vicki, i volia anar al Tibet per conèixer els tibetans, fins que tu vas reconduir la meva idea inicial i em vas dir: «Hi ha molt de Tibet fora del Tibet». Tenies molta raó!

Al final, després de tants mesos de preparar aquest viatge, i després de tants anhels, va arribar el dia d'anar-me'n, i gairebé sense adonar-me'n, em vaig veure envoltada de gent estrangera a les dues de la matinada a l'aeroport de Delhi. Ja t'ho pots imaginar! Per a una noia sola, amb mentalitat occidental, el que allò va significar per a mi. Em pensava que se'm menjarien crua.

Quan vaig arribar a Katmandú, l'angoixa havia arribat a sobrepassar els límits de les meves forces. Mai abans no havia vist tanta misèria junta: aquella gent, malvivint al fang, mirant-me des de la seva brutícia, els nens nus, arrossegant-se entre la porqueria, el fang i els excrements de les vaques. La misèria va penetrar en mi com si es tractés d'una segona pell.

Però, de sobte, quan l'endemà al matí em vaig trobar de nou davant de l'*stupa*, i vaig veure els tibetans fent voltes al recinte cap a un camí sense destinació, sense fronteres, vaig sentir que, per damunt de la misèria, es respirava una pau sense límits; mai abans, enlloc del món m'havia sentit millor.

Vaig començar a fer voltes com si perseguís alguna cosa que mai no he sabut què era. Ningú no estalviava un somriure. Em vaig sentir tan humanament lligada a aquella gent, que em va semblar com si sempre hagués parlat el seu llenguatge, com si tots forméssim part d'una gran família.

Vaig continuar fent voltes i més voltes al voltant de l'*stupa*. Quan em vaig adonar, una dona tibetana caminava al meu costat recitant una lletania indesxifrable. Així, ajuntant el nos-

tre somriure, i amb passos menuts, vam estar passejant una bona estona, unides per uns llaços de germanat i complicitat, que em van fer entendre per què els és possible sobreviure entre tanta misèria: la calor humana és tan forta! I les seves creences són tan profundes! Fan que mirin la seva realitat pes-tilent no pas com una situació estàtica i irresoluda, sinó com un pas que els durà definitivament a una situació de benestar etern.

Em passo hores al gran *stupa*, mirant com resen i com viuen els tibetans. He conegut un monjo que m'està explicant coses sobre les seves vides. *Sóc feliç, aquí.*

Ja ho veus! No em quedava tranquil·la si no t'explicava una mica tot això. Per a mi va ser molt important la teva informació. Finalment el meu somni s'ha fet realitat!

Moltes gràcies i fins aviat,
Vicki.

Tal com li havia explicat a en Ramon a la carta, vaig tenir la sort de conèixer un monjo: vaig poder entrar en un monestir budista. L'olor de llard i de ceres inundava tot el monestir dels lames; hi havia monjos de diferents edats que feien diferents tasques: uns rentaven roba al pati, d'altres resaven en el recinte sagrat; els que encara eren petits jugaven a fet i amagar i s'esquitllaven per qualsevol racó, ara a les seves habitacions, ara sota les túniques dels monjos vells que passaven els rosaris amb calma fugint de la xafogor estival. Tots anaven vestits amb els seus hàbits granats, però a sota duïen bruses de color safrà. Aquelles escenes em resultaven familiars perquè les havia llegit moltes vegades en els llibres que tractaven de temes tibetans i em vaig alegrar de poder ser finalment testimoni de la vida al monestir.

De sobte, em vaig adonar que algú em mirava; era un monjo jove que em va convidar a passar a les cuines. El seu somriure em va envair amb una calma estranya, em vaig deixar dur i, gairebé sense adonar-me'n, em vaig trobar a l'interior. Hi havia molts atuells de metall amuntegats a les piques; als pres-tatges superiors hi havia els bols dels monjos. El forn era de fang i estava situat al centre de la sala; a la part superior crema-

ven tres focs de llenya: en l'un bullia el te, en l'altre es feien unes patates i, en el tercer, hi havia una marmita amb aigua en un bull lent.

De seguida em van convidar a prendre te. El primer dia només en vaig poder prendre una tassa: es tractava d'un beuratge amb la textura d'una sopa, fet amb fulles de te verd, mantega de *nak* (la femella del iac) i sal. La poció la bullien i la batién fins que es barrejaven tots els ingredients. La gràcia estava a prendre'l molt calent, perquè, en refredar-se la mantega, se t'enganxava a la gola i et produïa una picor molt forta. La cuina desprenia una olor de ranci que s'accentuava amb els vapors de les escudelles. El greix s'amuntegava arreu, les llambordes estaven plenes de greixum i també les lloses del terra.

El monjo que em va dur a les cuines es deia Rigga i em va dir si els volia ajudar a pelar patates, ja que havien de preparar el sopar per als sis-cents monjos que vivien al monestir; em van donar un ganivet esmolat i una safata de coure, i vaig pelar més patates que pèls tinc al cap. A mesura que les pelàvem, les anàvem tirant a una olla perquè es coguessin, sense ni tan sols rentar-les. Quan me'n vaig adonar, havien passat cinc hores. En arribar a l'hotel, tenia les mans negroses i plenes d'esquerdes; tot el meu cos desprenia una olor de greix i de suors agres. Em vaig dutxar amb aigua calenta, em vaig ficar al llit i, entre els llençols de fil, em vaig adonar, amb una gratitud infinita, que havia deixat de plorar.

L'endemà vaig tornar al monestir; en Rigga m'esperava somrient a la porta central. La seva cara era bonica, tenia els pòmuls amples, les dents blanquíssimes i els ulls tan oblics que, quan reia, li desapareixien de la cara. Duia el cap rasurat com acostumen a fer els monjos. Deuria tenir uns 25 anys, era alt i de constitució robusta. Tenia una personalitat alegre, bondadosa i amb pocs prejudicis. Practicava la meditació i havia estat deixeble directe d'un dels mestres més importants dels budisme de tots els segles: Dudjom Rimpotxe (1904-1987). Durant el temps que em vaig quedar al Nepal, en Rigga va ser el meu guia i el meu amic. Ell em va ajudar a descobrir els secrets de la cultura tibetana i els aspectes pràctics del budisme. Plegats vam

visitar monestirs i recintes sagrats, de la seva mà vaig conèixer els lames i rimpotxes més importants del món del budisme d'aquella època. Al cap dels anys, quan el pas del temps alenteix les emocions i aguditza l'analítica, puc desxifrar amb claredat que la presència d'en Rigga en aquell moment em va servir per aprendre molt sobre una de les tendències ètniques, religioses i culturals més importants del país, la d'origen mongol i, com a conseqüència, vaig tenir elements de comparació per conèixer tot el que fa referència a les persones d'origen ari.

L'hotel em semblava massa sumptuós, així que en Rigga em va dur a una pensió molt modesta que hi havia a la vora de l'*stupa*. Vam quedar que m'hi mudaria l'endemà i que en Rigga em vindria a buscar a les nou del matí per ajudar-me. Vaig decidir anar a Thamel, el barri més turístic de Katmandú.

Asseguda al restaurant K.C.'s vaig conèixer en Rajesh Shrestha. Rajesh significa «Senyor dels reis» i Shrestha és una de les castes de més prestigi entre els newar. En Rajesh no tenia manies sobre la seva estirp ni sobre el seu llinatge, ja que demostrava gallardia i finor, li encantava el luxe, el confort, la bona vida i tot el que estigués relacionat amb els diners. De seguida em va proposar llogar-me un miniapartament a més bon preu que la pensió. Gairebé sense adonar-me'n, ja estava asseguda a la seva Kawasaki, que rodava per les dreceres d'una ciutat en penombra. La nit era fosca i els carrers de Katmandú no tenien enllumenat. De sobte em va assaltar la por: que estava boja? Què hi feia jo, dalt d'una moto amb un desconegut? On em duria? Com podia ser que en un país tan pobre hi hagués motos tan luxoses? Qui era aquell noi? Devia pertànyer a la màfia? Devia fer tràfic de blanques? Quan la moto es va aturar en aquell descampat jo ja estava a punt de posar-me a plorar. En Rajesh em va agafar de la mà i em va dir: *Come*, que en anglès vol dir «vine». Jo em negava a fer ni un pas. Ell devia notar la meva angoixa, perquè em va assenyalar uns llums que es veïen a l'altra banda del camp per fer-me entendre que allò era casa seva i tot seguit va començar a cridar la seva mare. Quan la Mummy va aparèixer, jo estava sanglotant. La dona duia una bata llarga fins als peus, era bella, d'uns quaranta anys, una

mica rodanxona, amb la cara rodona i les dents blanquíssimes. La dona no entenia res de la situació i només em deia que no plorés. Em van convidar a passar a casa seva, que estava situada a pocs metres de la carretera, vorejant un camí fangós.

La casa era de construcció moderna, amb unes espaioses habitacions netes i ventilades. La sala tenia un sofà, però el pare d'en Rajesh, a qui tothom deia Father, estava assegut a terra sobre uns coixins. Jo em vaig asseure al seu costat, doblegant les cames a l'estil oriental. Al cap de poca estona em van servir un te ensucrat amb llet i un ou ferrat. Jo esperava que em portessin pa per sucra-lo a l'ou, però en veure que no me'l portaven, vaig fer servir la cullereta, tal com feia en Father, i em vaig menjar l'ou. En aquells moments em vaig recordar de la meua àvia María, que, com que era andalusa de soca-rel, mai no s'hauria menjat aquell ou sense pa. Més endavant sabia que aquell era un costum típic dels nepalesos, que t'obsequiaven amb el millor que tenien a casa, sense preguntar-te si t'ho volies prendre o no. Els hostes tenen l'obligació de menjar-s'ho tot agraint l'hospitalitat dels qui els conviden. Al Nepal, les persones s'honoren les unes a les altres fent-se contínues visites. Molts d'ells les fan a primera hora del matí i sense avís previ, cosa que em resultava força sorprenent, ja que en qualsevol moment podia aparèixer algú a la casa i ficar-se en la teua intimitat de la manera més inesperada.

Així va ser com vaig entrar a formar part d'aquella família. L'endemà, quan en Rigga em va venir a buscar, li vaig comunicar el meu canvi de plans i, en comptes de mudar-me a la pensió, me'n vaig anar a viure a casa dels Shrestha.

Vam col·locar la meua maleta a l'habitació que estava situada a la planta baixa de la casa. També disposava d'una petita cuina i un bany. A en Rigga li va semblar molt millor que la pensió a Boudha i de seguida es va posar a conversar amb la Mummy. Jo creia que aquell interrogatori no s'havia d'acabar mai, ja que els nepalesos són per naturalesa molt curiosos i un dels seus hàbits preferits és fer preguntes sobre temes que per a nosaltres, els occidentals, podrien ser considerats de caire privat. Sense gairebé adonar-nos-en, se'ns va fer de nit. En aquell mo-

ment, la Mummy ho sabia gairebé tot de la vida d'en Rigga. Ella havia sentit parlar molt sobre els tibetans, però mai abans no havia tingut l'ocasió de conèixer-ne un personalment: estava realment fascinada amb el que el monjo li havia explicat. Ell era el segon d'una família de vuit germans: el primer havia d'ocupar-se de la indústria de catifes que tenia el seu pare, el segon havia de seguir la tradició i fer-se monjo, així que, als cinc anys, el van enviar al monestir que obeïa al seu llinatge. Segons els quatre ordes monàstics del budisme ells eren Nyingmes. L'escola Nyingma era la més antiga de les quatre i la més relacionada amb els ensenyaments secrets del budisme. Després de la Nyingma van venir les escoles Sakyapa i Kagyupa, a les quals han pertangut els erudits i els ascetes més importants del Tibet, respectivament. Finalment, hi ha l'escola Guelukpa, la dels Dalai Lames, que és la més estricta en el sentit monàstic.

Allà va aprendre a llegir i a escriure tibetà, a interpretar les sagrades escriptures budistes, a seguir els ritus, les litúrgies i totes les tradicions religioses del seu orde. El seu pare guanyava molts diners i, per això, ell podia tenir una habitació confortable amb tots els objectes que li venien de gust: un radiocasset, un termos elèctric, diverses catifes i *thangkes* per practicar. Algunes *thangkes* són mandales, és a dir, complexes figures geomètriques, formades per nombrosos cercles i quadrats concèntrics, en els quals hi ha determinades deïtats del budisme. Aquestes mandales es fan servir com a suport de meditació per a algunes pràctiques del tantrisme.

Els avis paterns d'en Rigga, quan es van exiliar del Tibet, havien comprat moltes terres al Nepal i l'Índia. Van aconseguir passar d'amagat una valuosa fortuna en or i pedres precioses; la seva àvia explica que en aquells temps el més preuat era el corall i una pedra valuosíssima anomenada *zsi*, a la qual s'atribuïen poders màgics i sobrenaturals. Segons els tibetans, els *zsi* tenen ulls, ja que sembla que es tracti d'ulls dissecats dins d'un vidre. Segons els experts, es tracta d'un fòssil incrustat a l'interior d'un mineral transparent que té uns quatre mil anys d'antiguitat. Aquesta gemma té una forma ovalada, de la mida d'un

macarró, i en la seva transparència deixa veure la quantitat de fòssils que conté a l'interior. Actualment es poden trobar *zsi* d'un ull, de dos, de tres, de quatre, de cinc, de set, de nou i de dotze. Els de cinc ulls són gairebé inexistents avui dia, els més comercials són els de dos, tres i quatre ulls, i els més cars, els de nou o set. El valor aproximat d'un quirat de *zsi* de tres ulls equivaldria a sis mil euros. És clar que el preu també depèn de si tenen un o dos *chari*, que vol dir «vora». Els que tenen dues vores es cotitzen més.

Va ser gràcies a aquest patrimoni que la família es va forjar un futur benestant en terres estranyes. Per desgràcia, els seus avis materns no s'havien pogut exiliar, perquè estaven delicats de salut, i encara eren en el seu país d'origen juntament amb els germans de la seva mare. En Rigga sempre resava per tots ells, ja que patien la dictadura comunista que els xinesos havien imposat al Tibet i tot sovint eren torturats i perseguits.

Durant la primera nit a casa de la Mummy, es va desfermar una tempesta que em va despertar a les cinc de la matinalda. Mai no havia experimentat res semblant. L'exterior estava inundat per l'aigua. El vent era tan fort que s'enduia les teules de les cases, la pluja queia a raig, colpejava els vidres, es filtrava per sota de les portes, movia els arbres i ho devastava tot amb un ímpetu implacable. Era el monsó tan esperat pels nepalesos. El carrer estava ple de gent que gaudia de l'aigua beneïda: n'hi havia que s'ensabonaven enmig del camí, que rentaven les catifes, que recollien aigua amb galledes, que omplien els tancs. Jo no podia creure el que veia: gairebé no s'havia fet de dia, però la gent ja estava en plena activitat.

A les nou la Mummy em va cridar perquè anés a esmorzar: vaig tenir una gran sorpresa en descobrir que l'esmorzar estava format d'un plat d'arròs bullit amb diferents verdures i una mica de carn, tot molt especiat i picant. Asseguts a terra, en Rajesh i el seu pare van començar a menjar barrejant amb la mà dreta les verdures amb l'arròs i una sopa de llenties i enduent-s'ho tot a la boca amb una gran mestria. Em van convidar a fer el mateix i, si haig de ser sincera, tot i que ho vaig intentar,

només vaig aconseguir quedar-me tota tacada de menjar. Em van explicar que allò era *dbal babat*, el plat nacional del Nepal, que els nepalesos mengen dues vegades al dia: a les nou del matí i al vespre. *Dhal* vol dir lleties, amb les quals fan un puré i el barregen amb el *babat*, arròs bullit. Les verdures acostumen a ser les de l'estació i s'anomenen *tarkari*. Aquells àpats amb la família Shrestha es van convertir en un hàbit per a mi i en una rutina per a ells. A partir del segon dia, els homes menjaven primer i la Mummy els anava servint amb plaer fins que acabaven. Després, seguint els costums del país, menjàvem les dones: la Mummy menjava en el mateix plat d'en Father, que hi deixava una petita pila d'arròs, costum que s'anomena «deixar el *juto*»,³ com a indicatiu que donava permís a la seva donar per menjar. Tot i que arrelat en les seves tradicions, en Father, en força aspectes, era un home liberal i tenia el costum de rentar-se el seu propi plat.

La tempesta havia deixat una atmosfera humida i assolellada, la vegetació desprenia vapors d'olor salvatge i tropical: de fullatge, de perfum de flors, d'espècies, d'encens. La pudor dels pobres que jo coneixia es trobava lluny, a l'altra banda de la ciutat, al costat de l'*stupa*, sota els ulls de Buda, que ho miraven tot. De sobte, vaig sentir nostàlgia, em volia trobar amb en Rigga, visitar altres llocs i aprendre més coses sobre els tibetans. Tanmateix, a la Mummy, que em veia massa innocent, no li semblava bona idea deixar-me anar tota sola i va decidir acompanyar-m'hi, no sense abans avisar-me que em vestís de manera pudorosa, sense ensenyar les cames ni les espatlles, ja que es tracta de mesures de respecte que han d'acatar les dones al Nepal. En arribar a Boudha-Nath em vaig adonar que hi havia un grup de nens amb vestit i corbata, a l'estil occidental. El que em va sorprendre més va ser veure que les nenes també duïen corbata i, a més, minifaldilla. Si a les estrangeres no se'ns permetia ensenyar les cames, com era que els uniformes de les nenes trencaven la regla? La Mummy no va tenir cap argument

---

³ En nepalès, «juto» significa impuresa.

coherent per contestar la meua pregunta. En realitat, van ser moltes les preguntes que es van quedar sense resposta aquell dia, ja que, enduta per una curiositat irresistible, vam seguir els nens fins a l'escola i el que vaig veure em va produir un xoc tan potent que no el podré oblidar mentre visqui: es tractava d'un edifici tronat i ruïnós, sense ventilació i sense llum. Els nens s'amuntegaven en els pupitres desballestats, hi devia haver uns setanta nens en un espai de sis metres quadrats. No hi havia més decoració que una pissarra, i la classe estava desproveïda de material escolar. L'aula tenia un aspecte tètric i desolat. Tot estava molt brut i feia mala olor, les finestres escasses, escrotonades, no tenien vidres i l'aigua de la pluja havia rovellat els pupitres. Però, què volia dir tot allò? On era? Em resistia a creure que allò fos real! On havia vist jo abans aquells pupitres enganxats a les cadires? De sobre me'n vaig recordar: ho havia vist en un llibre sobre la història de l'educació a Anglaterra; hi havia diverses fotografies d'un museu anglès on s'exposaven els objectes antics més representatius en matèria educativa de tots els temps. De manera que estava en un recinte històric. Si la Maria Montessori aixequés el cap!⁴ Ella va ser la primera pedagoga a dissenyar mobles, materials i objectes a la mida dels nens. Ella deia que al nen cal donar-li l'oportunitat d'equivocar-se i de rectificar a partir del reconeixement dels seus propis errors. Si la cadira està enganxada a la taula, el nen no podrà practicar l'hàbit de col·locar-la al seu lloc després de fer-la servir. Era evident que amb aquella pedagogia, aquells pobres alumnes estaven destinats a no pensar mai per si mateixos. L'únic que se'ls permetia era repetir el que els mestres els deien. Aquella escola era, al cap i a la fi, una autèntica fàbrica d'autòmats: ni el mètode, ni l'aula, ni els materials afavorien

---

⁴ Maria Montessori (1870-1952), pedagoga i metgessa italiana, va ser la creadora d'un sistema d'ensenyament anomenat «mètode Montessori», basat en la psicologia de les sensacions d'Itard i Seguin, i en el mètode de Friedrich Fröbel, partidari del desenvolupament de les facultats naturals dels nens i fundador d'un parvulari model a Alemanya, el 1837. El «mètode Montessori» va ser molt criticat des de l'ensenyament tradicional.

activitats creatives per desenvolupar el sentit crític i el pensament individual.

Em vaig endur un gran disgust, sobretot després d'haver volgut utilitzar els lavabos i haver comprovat la pudor de podrit que se'n desprenia. Però, qui eren aquells mestres? On s'havien format? Per què aquella escola no seguia els principis bàsics en pedagogia?

A partir d'aquell dia vaig decidir investigar altres aspectes en matèria educativa i vaig comprovar, amb pena, que, si la primera escola visitada constituïa un típic exemple d'escola pública, la majoria d'escoles privades no variaven gaire. Estaven de moda els *boarding schools*, és a dir, els internats, i es tractava de centres establerts sense cap tipus de control pedagògic o sanitari. Els amos, de vegades, eren analfabets que aprofitaven els locals per fer negoci, sense cap rigor professional i sense prejudicis a l'hora de maltractar els nens o explotar els treballadors de la institució. Els càstigs físics eren l'única forma de disciplina. L'estampa del mestre amb el bastó a la mà formava part del paisatge escolar. La coeducació no existia. Els llibres de text, en la seva gran majoria, estaven farcits de bestieses, ja que feien al·lusió a elements típics de països occidentals, i parlaven de la batedora elèctrica com d'un objecte comú en totes les cuines del Nepal. És clar que els editors, en fer els llibres, potser oblidaven com a dada important que en aquell moment tan sols el 40% de la població de la capital nepalesa disposava d'electricitat a les seves cases i que el preu d'una batedora equivalia al sou de dos mesos de qualsevol persona de classe obrera.

Vaig voler conèixer més de prop els problemes de l'educació al Nepal i vaig decidir posar-me a treballar de franc per a una escola. Allà van saber que jo coneixia el mètode Montessori i em van demanar que els elaborés material, així que, en poc temps, havia ensenyat les lliçons bàsiques del mètode als alumnes i als mestres.

Aquest fet em va animar a escriure una carta a la meva estimada mestra Maria Antònia Canals, que havia estat alumna de Maria Montessori, i li vaig explicar amb detall tot el que havia presenciat visitant les escoles a Katmandú. Li explicava

com havia construït els saquets de percepció tàctil i altres materials del mètode Montessori per a una escola pública, l'alegria dels nens i l'agraïment dels mestres. També li transmetia en aquella carta la impotència i el dolor que sentia davant d'aquell panorama educatiu. Acabava enumerant amb detall tota la feina que m'havia quedat per fer: una llarga llista de reformes que, en realitat, no estaven a l'abast d'una simple mestra com jo, sinó que havien de ser plantejades des del Ministeri d'Educació del Nepal. Calia pensar, en primer lloc, en una universitat de magisteri que formés mestres de preescolar i primària, la modificació del currículum, de manera que hi quedessin incloses totes les tendències culturals coexistents del país, llibres de text de qualitat, crear escoles model... La llista era inacabable.

Així van transcórrer tots els dies del meu primer viatge. A l'empara de la meva mare adoptiva, vaig aprendre a parlar anglès, vaig visitar la ciutat a la cerca d'informació pedagògica, vaig viatjar al camp, vaig veure els monuments de rigor i vaig descobrir aquelles coses del Nepal que no estaven escrites a les guies per a turistes.

A poc a poc vaig ser conscient que al Nepal hi havia altra gent, a més dels tibetans i les seves històries. Vaig descobrir amb alegria i fascinació que al Nepal coexisteixen seixanta-una ètnies, que es caracteritzen per tenir les seves pròpies llengües o dialectes, per practicar diferents religions i ritus, i per tenir diferents cultures, gastronomies, formes de vida i maneres de vestir.

Vaig experimentar, de vegades amb orgull, de vegades amb estupefacció, els detalls més inversemblants de la vida dels newar, que són l'ètnia més antiga de la vall de Katmandú. La seva història es remunta a 2.500 anys d'antiguitat i la seva tradició ha perdurat al llarg dels segles i ha sobreviscut a la dominació de les dinasties Gopala, Kirat, Licchavi i Malla. Finalment van ser derrocats per la dinastia dels Shaha. En realitat, el nom de la ciutat mateixa hi està relacionat, ja que Katmandú vol dir «temple de fusta», perquè van ser els newar els qui van construir els primers temples de fusta, van posar llambordes als

carrers i van crear un imperi de bellesa incomparable, exemple d'esplendor i cultura per a moltíssimes civilitzacions del món.

Els newar viuen també als turons que envolten la vall i als pobles propers a la capital. Al principi, aquesta ètnia era purament budista, però, amb el pas del temps, han combinat l'hinduisme i el budisme en les seves pràctiques religioses. És la casta que es dedica bàsicament al comerç, a la banca, a l'economia, a l'artesanía i a l'agricultura.

Són aproximadament un milió tres-cents mil. Estan dividits en diferents castes que al seu torn se subdivideixen, i que estan designades per l'ocupació que exerceixen.

La seva llengua s'anomena *Nepal Bhasba*, i és una barreja de tibetà i birmà; tanmateix, a causa de la poca comunicació que hi ha entre unes comunitats i unes altres, la llengua newari ha derivat en nombrosos dialectes, de manera que els newar que viuen a Patan parlen una llengua diferent dels habitants de Bhaktapur. Aquests últims inclouen la subcasta dels Jhapu, que en general són pagesos d'una casta molt inferior. Perquè tot-hom ho sàpiga, les dones duen un sari negre que té una franja vermella al voltant, duen l'orella plena de cèrcols d'or i es tatu- en les cames.

Va succeir uns dies abans d'anar-me'n. Era de nit i la terra va tremolar. Em van despertar els crits aterrits de la gent al carrer i les veus de la Mummy que em deia que sortís urgentment de l'habitació. Eren les tres de la matinada i jo estava consternada perquè no sabia si allò era real o es tractava d'un malson. Les parets ressonaven, les portes dels armaris s'obrien i es tancaven de cop, els objectes de la tauleta es bellugaven, queien els llibres de les prestatgeries, el llit relliscava d'una banda a l'altra de l'habitació. El terra era com un imant que m'aspirava i m'impedia avançar, i que m'obligava a deambular, a fer passes incertes, sense poder trobar la sortida. La Mummy, des del carrer, cridava:

—Surt, Vicki! Surt de seguida, Vicki!

Jo volia caminar cap a la porta, però la casa sencera tremolava i amenaçava de sepultar-me.

—Vicki, Vicki!

Els crits de la Mummy eren cada cop més desesperats, però jo no podia arribar-hi, no podia sortir. De sobte, va aparèixer ella amb la força de qui se sap protectora i em va arrossegat fins al carrer. Després, plorant d'impotència i de ràbia, em va abraçar. El panorama era desolador: cases enfonsades, parets esquerdades, crits de dolor i auxili que sortien de la runa. Al carrer hi havia moltes persones, algunes estaven nues, ja que havien sortit del llit amb l'única finalitat de sobreviure, i nues es quedarien, ja que van ser molts els qui ho van perdre tot. Ningú no gosava tornar a les cases per por de trobar-se els cossos sense vida entre les runes.

Els dies que van seguir el terratrèmol van ser especialment tristos. A l'àrea de Tahachal, on vivien els Shrestha, només les construccions modernes havien sobreviscut a la catàstrofe. La casa de la Mummy havia quedat plena d'esquerdes i esquinços a la paret, testimoni inequívoc d'aquella nit maleïda. L'epicentre havia tingut lloc a Bhaktapur, on els morts es comptaven per centenes i els danys causats a habitatges i persones eren incomptables.

El terratrèmol em va afectar personalment, ja que alguns turistes ferits van haver de ser evacuats d'emergència i, com a conseqüència, els meus vols es van cancel·lar. La meua estada al Nepal es va prolongar tres setmanes més del que estava previst. Em vaig adonar que havia tingut molta sort, ja que jo podia haver-ne estat una de les víctimes. En Father em va demanar que l'ajudés a investigar sobre els desapareguts per incloure'n un reportatge en la publicació setmanal que ell mateix dirigia. Durant molts dies organitzacions de tota mena es van solidaritzar amb el poble nepalès fins que, a poc a poc, tots vam tornar a la nostra rutina.

Nosaltres vivíem a prop de Saywambu-Nath, més conegut com el Temple dels Micos, ja que el recinte estava situat al capdamunt d'un turó envoltat d'una vegetació salvatge on vivien grups de micos. Es tractava del segon centre budista del país. Per accedir a l'*stupa* calia pujar més de cent escales, que es bifurcaven al llarg del turó per permetre l'entrada per diverses bandes.

Jo tenia el costum de llevar-me a les cinc de la matinada per fer fúting. Quan en Father se'n va adonar, va assumir personalment la tasca de despertar-me perquè no faltés a la cita matinal. Acostumava a arribar fins al vessant del Monkey Temple i després baixava el pendent panteixant molt cansada. Un matí, quan tornava de la meva cursa habitual, vaig tenir un pensament tan obsessiu que m'embogia. Ho intentava debades, però no aconseguia treure-me'l sel cap. El missatge era clar i contundent: «En tornar a Espanya deixaria la meva feina com a mestra, tornaria al Nepal i muntaria escoles gratuïtes per als nens més pobres del país».

Aquest pensament es va convertir en una autèntica tortura: apareixia de cop i volta, com una visió, amb un poder sobrenatural que m'envaïa del tot. Em quedava mirant un punt fix, absorta, amb la mirada absent que tenen les boges. Vaig trigar encara molt de temps a verbalitzar-ho, era massa fort per deixar-lo sortir, m'esquinçava per dins perquè seguir-lo volia dir trencar amb tot, tirar-se per un precipici sense protecció ni garanties. Però el pou fosc de la meva consciència es va negar a mantenir aquella batalla durant més temps i un dia li ho vaig dir a la Mummy a cau d'orella, molt fluix, gairebé en un murmurí. Ella em va mirar emocionada i amb aquella complicitat que ens unia em va dir:

—T'esperaré.

La imatge de la Mummy al portal de la casa, amb els ulls inflats pel plor, em va acompanyar durant tot el viatge de tornada. «Resaré a tots els déus perquè et tornin a portar cap aquí», em va dir en marxar, i estic segura que ho va fer. Perquè mai no vaig tornar a ser la mateixa. Aquell viatge em va canviar de cap a peus. Al poble, la família i els amics tenien moltes ganes de veure'm, però jo no podia compartir la seva alegria. La tristesa que sentia era tan gran que m'envaïa del tot. Estava contenta d'estar amb la meva gent, però tenia tanta nostàlgia que em passava les hores i els dies parlant del Nepal: de la Mummy, d'en Father, d'en Rajesh, dels menjars, de les olors, d'en Rigga, dels paisatges, dels pobres, de com n'estaven, de malament, les esco-

les i de com m'agradaria tornar-hi. Em deien que ja se'm passaria, que la gent quedava molt afectada quan viatjava a l'Orient. Però amb el temps l'angoixa es va incrementar.

La meua vida en parella es va començar a deteriorar. Ell era el mateix: un company excel·lent, una persona meravellosa, però jo ja no volia viure amb ell. Necessitava recuperar la meua llibertat. Vaig entrar en una crisi profunda en la qual em preguntava el perquè i el com de tot el que feia. Vaig perdre la gana, la jovialitat, les ganes de riure. Em costava un gran esforç concentrar-me en la feina i, en conseqüència, em sentia miserable. A l'escola hi havia dues amigues de confiança que des del principi van ser d'una gran ajuda: una n'era la Pilar Munell, amb la qual havia compartit els meus jocs d'infantesa, l'escola primària i l'adolescència. La meua història la fascinava i sempre m'animava que seguís els designis del meu cor i em llancés a l'aventura.

Ella va ser per a mi una persona sensible, intel·ligent, amb una capacitat il·limitada per escoltar i entendre. Quan em va veure tan al límit, em va portar un poema que jo havia escrit per a ella quan totes dues teníem quinze anys i patíem els primers mals d'amor. Era un poema amb un missatge molt positiu que em va agradar recuperar:

*Si mires el món amb tristesa,
veuràs un món trist.
Si mires el món amb odi,
odiaràs la vida.
Quan somrigui el teu cor,
comparteix la teva felicitat.
Quan la primavera truqui a casa teva,
deixa que hi entri,
que n'ompli tots els racons i,
quan t'hagi sadollat amb la seva alegria,
surt al carrer i truca de porta en porta.*

Després hi havia la Magdalena, la directora del centre, que tenia una visió més conservadora. Ella també escoltava les

meves penes i les meves crisis d'identitat, però sempre intentava fer-me reflexionar sobre com n'era, d'afortunada, sobre tot el que havia aconseguit i els sacrificis que m'havia costat situar-me en una posició privilegiada. Em recordava constantment que havia de mirar enrere i veure que hi havia una gran diferència entre els temps de la meva mare i els meus. La meva mare mai no va anar a l'escola, ni les meves ties, ni cap de les dones pobres de la seva generació. La Magdalena em va recordar els esforços que havia fet: van ser anys durs, en què vaig haver de superar no sols el desafiament d'estudiar i treballar alhora, sinó també l'estigma franquista que tots els pobres dúiem al damunt. Fins aleshores, només els fills de gent rica havien pogut accedir a la universitat, i era gairebé impossible saltar-se aquella regla.

Em vaig anar adonant que jo era un producte de les injustícies d'aquella societat espanyola: explotació infantil, desigualtat entre rics i pobres, manipulació de la religió per a finalitats poc humanitàries, etcètera, i no podia amagar la ràbia que aquell sentiment em produïa.

Quedaven, tanmateix, en altres països, nens que malvivien en situacions similars a les que vaig patir jo, i qui millor que jo per ajudar-los? Havia arribat l'hora de tornar a l'Univers el favor que m'havia fet donant-me el poder de la consciència, de l'anàlisi i de la llibertat d'expressió. Havia d'adquirir un compromís seriós a fi que els marginats del planeta tinguessin l'oportunitat d'obrir els ulls a una nova vida.

La visió que tenia la Magdalena era la que compartia la majoria de la gent. M'havia costat molt situar-me en la vida, i ara ho volia engegar tot a rodar.

Així vaig estar cinc mesos, morint-me per dins, intentant escoltar les raons que em donava la gent del poble, els amics, la família, però l'angoixa augmentava i jo no aconseguia ser feliç. Això no obstant, quan la distància i els anys em permeten analitzar els fets, m'adono que aquella crisi va ser, sens dubte, un important període de reflexió que m'hauria d'ajudar a conèixer millor qui era jo. El tema principal de les meves meditacions

era la meva funció en la vida: què hi feia, aquí? Per a què havia vingut a aquest món? Quina missió tenia? Quines obligacions tenia amb mi mateixa, amb els altres? Quines coses eren rellevants i quines eren secundàries? M'escalfava el cap intentant contestar les preguntes, però com més indagava, més insegura em sentia.

Jo ho volia tot. D'una banda, volia continuar aferrada a aquelles coses que per a mi eren com uns trofeus: la feina, l'amor, els amics, la casa, el cotxe i els valors que llavors formaven el carrusel de la meva vida. D'altra banda, desitjava fer cas a la meva veu interior, a aquell pensament persistent d'anar al Nepal i muntar una escola per a nens pobres. Jo volia totes dues coses, però era evident que tot no era possible i que havia arribat l'hora de triar.

Tot sovint evocava l'experiència del terratrèmol que havia viscut al Nepal. Aquells records em van revelar la veritat sobre la volubilitat de la majoria de les coses que ens envolten: fins la nit de les tremolors, la meva habitació a casa de la Mummy m'havia semblat el refugi més segur, un espai que em donava protecció. Després del terratrèmol, ja no tenia el mateix parer. Aquella habitació es podria haver convertit en la meva tomba. Hi devia haver alguna cosa a la terra a la qual valgués la pena aferrar-se?

Em vaig adonar que vivia només per assolir objectius i valors canviants i de poca consistència. El que em feia patir tant era tan fràgil com les bombolles de sabó. Havia basat la meva vida en coses no permanents, que podien canviar d'un moment a un altre. En realitat, tot plegat eren mitjans per aconseguir alguna cosa. Però, què era aquella cosa? La vida no podia ser tan cruel, tan descabellada, hi havia d'haver per a mi i per a tot ésser viu un motiu poderós pel qual havíem nascut al planeta Terra.

Les meves cavil·lacions em van portar a escorcollar cada racó del meu ésser, cada trosset de vida que emanava de mi. Estaria preparada per anar al Nepal? Com era jo? Seria capaç de viure separada dels meus pares, de la meva germana, dels meus amics? Què significaven per a mi? I les coses mate-

rials? Què ficaria a la maleta de vint quilos? De què viuria? Durant set dies no vaig ser capaç de pair el que menjava. Era com una massa de compostos orgànics que es negava a sortir del meu cos. Se'm va inflar l'estómac i vaig tenir unes febres escandalosament altes. Passava les hores dormint, amarada de suor i de por. Després vaig entrar en una etapa de silencis forçats. Tanmateix, tenia moltíssimes ganes de parlar; de manera paradoxal, aquell hivern se'm va trencar la veu i ja no em podia comunicar amb ningú perquè agafava una afonia rere una altra.

Amb l'arribada de la primavera, coincidint amb els primers refilets dels ocells, vaig recuperar la veu i les ganes de viure. Aquella transformació em va convertir en una persona nova: havia posat ordre en el meu passat. Era com si, de sobte, pogués entendre el significat de tot el que m'havia passat fins aleshores. Havia analitzat amb detall les peces que formaven el trencaclosques de la meva vida fins que totes van encaixar les unes amb les altres en un ordre meravellós i perfecte. Tot tenia sentit, tot coincidia. Havia entès, per fi, que cada cosa que ens passa té una raó de ser, que res no ens passa perquè sí. Totes les experiències m'havien donat una lliçó important. Moltes havien estat doloroses, dramàtiques, punyents, però, tot i així, havien estat necessàries per a créixer. Experimentava una increïble sensació de pau amb mi mateixa, amb el món i amb les persones que m'envoltaven. Ja no culpava la gent pel que havien fet, sinó que vaig començar a mirar els actes de les persones com a vivències que formaven part del seu propi aprenentatge i que, per tant, tots teníem el dret d'equivocar-nos i de rectificar.

Vaig entendre que tot el que m'havia passat fins llavors m'havia preparat per afrontar cada un dels reptes presents i futurs, i que havia de continuar plantant cara a les demandes de la vida, tot i saber que no sempre seria un camí de roses.

Un cop acabades les vacances de Setmana Santa vaig fer pública la meva decisió: estava convençuda d'anar-me'n al Nepal. Hi viatjaria una vegada més a l'estiu per conèixer de prop la viabilitat del projecte. Si decidia que dur-lo a terme, ho comunicaria a la directora de l'escola. Després tornaria a Catalu-

nya i m'hi estaria un any per fer els preparatius: aprendre la llengua nepalesa, dissenyar l'escola, estudiar la cultura del país, organitzar les meves coses i comprar un bitllet d'anada a Katmandú.

A partir del dia que vaig prendre la decisió, vaig començar a practicar una tècnica que mai no he abandonat: vaig aprendre a observar amb cobejança els meus pensaments i les repercussions que tenien sobre el meu estat d'ànim. Observava també les converses que mantenia amb la gent, i m'adonava que els temes banals em produïen sofriment, emocions negatives i una indesxifrable sensació de vacuïtat a l'ànima. Tanmateix, els pensaments i les converses positives aeren com un sedant per a la meva ment. Aquesta tècnica em va permetre analitzar els resultats de les meves actuacions i modificar aquells hàbits que em causaven dolor, desànim o tristesa. Fins llavors, m'havia mogut per instints i, quan patia, poques vegades podia establir connexions entre les causes i els efectes d'aquell patiment. No entenia que només jo era responsable dels meus actes, que cada pensament que abordava la meva ment, cada paraula que em sortia de la boca, cada cosa que feia, quedaria irreversiblement materialitzada. Vaig entendre que aquell principi universal s'aplicava sistemàticament encara que jo no en tingués consciència. Com era possible que fins llavors hagués pogut viure aliena a aquell poder? Em vaig adonar que era capaç de dissenyar la meva pròpia vida, el meu destí. El descobriment que nosaltres som els arquitectes del nostre futur, que ningú no té la culpa del que ens passa, va canviar del tot la meva manera d'actuar. Em vaig adonar que l'ús de la meva energia no sols influïa en la meva felicitat i en la meva desgràcia, sinó que, automàticament, afectava tots els éssers vius al meu voltant. Vaig començar a pensar que cada cosa que jo fes havia de ser beneficiosa no sols per a mi, sinó que el meu projecte de vida hauria de repercutir en el benestar de tot allò creat a l'Univers. Més endavant descobriria, en llegir el llibre sobre l'autobiografia del Dalai Lama —*Freedom in the Exile* («Llibertat en l'exili»)—, que els principis a què aquí faig referència formen part de la filosofia del budisme: «En el món ac-

tual, amb uns nivells d'interdependència que són gairebé absoluts, els individus i les nacions no poden resoldre els seus problemes per si mateixos. Necessitem els altres. Per tant, hem de desenvolupar un sentit de responsabilitat universal [...]. És la nostra responsabilitat individual i col·lectiva l'única que pot protegir i nodrir el veïnatge universal, donar suport als seus membres més febles i preservar i tenir cura del món en què vivim».

Tot sovint, quan em refereixo a tots aquests conceptes, la gent em pregunta si sóc practicant d'alguna religió, i té la seva lògica, perquè, en realitat, aquests temes han estat evocats i estudiats per filòsofs i profetes al llarg de la història de les religions. Jo, tanmateix, hi he arribat com a conseqüència d'haver indagat en la naturalesa del meu ésser, a la cerca de la meua felicitat. No sóc practicant de cap religió. Crec que l'ésser humà va existir molt abans que es creessin les religions; en tot cas, les religions van ser producte de l'home, que, havent experimentat i observat la causa i l'efecte d'alguns dels seus actes en relació amb la seva pròpia felicitat, va tenir la necessitat de compartir aquells descobriments amb altres éssers vius, i així establir dogmes, lleis o teories de caire divers a fi d'ajudar el seu proïisme a elevar el seu nivell de consciència. No cal oblidar, tanmateix, que la consciència és una cosa amb què l'home neix, que és anterior a les religions i, per això, no es pot supeditar la consciència a les limitacions de la religió. Així, els qui necessitin fer ús de la religió en les seves vides haurien de triar aquelles persones que no els obliguessin a seguir veritats absolutes, sinó les que, partint de principis universals bàsics, deixen a l'home lliure albir a fi que cadascú trobi el seu destí.

En el segle que comencem caldrà plantejar-se el tema religiós com una eina per ajudar els homes a augmentar els seus nivells de consciència, a generar individus més feliços, éssers que siguin capaços de completar la tasca que han vingut a fer. Així doncs, els grans dirigents espirituals de la nostra era, els profetes i gurus haurien d'ensenyar la religió de manera que fossin instruments per generar un pensament crític en els individus que els permetés arribar al descobriment de l'ésser,

i també a ser conscient que només hi ha un camí per alleujar el sofriment de l'ésser humà: la pràctica de l'amor desinteressat per a tots els qui ens envolten.

De manera paradoxal, lluny de ser un vehicle alliberador, el repertori religiós del nostre segle està format per nombroses doctrines amoltonadores i asfixiants de l'ésser. Són molts els profetes que, en funció de la religió, manipulen els altres, i hi ha massa ramats feliços disposats a creure-hi a cegues.